

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Олександр ЧОРНИЙ
(підпис) (прізвище та ініціали)
29 серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ**

**Освітня програма «Освітні, педагогічні науки»
Третій рівень вищої освіти**

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри
права, філософії та політології.
(назва кафедри)

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 року.

Розробник: Чорний Олександр Олексійович, доктор філософських наук, доцент,
завідуючий кафедрою права, філософії та політології
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Сучасні теорії пізнання» сформувати у здобувачів вищої освіти доктора філософії систему знань, умінь і навичок філософсько-наукового аналізу процесів і явищ незалежно від того, в якій галузі вони будуть працювати. Ґрунтовне пізнання проблем науки, навчання здобувачів основним філософським теоріям і методам пізнання і наукового аналізу. Знання методологічної та філософської теорії науки допоможе молодим ученим легко включатися у професійну діяльність, втілювати наукові знання у практичну площину, сприятиме розвитку раціонального творчого мислення.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	-
Кількість годин:	90	-
- лекції	16	-
- практичні / семінарські	14	-
- лабораторні		-
- індивідуальні завдання		-
- самостійна робота	60	-

Статус навчальної дисципліни _____ обов'язкова _____
(нормативна / вільного вибору)

Передумови для вивчення дисципліни

Для результативного опанування знаннями, вміннями, навичками при вивченні даної дисципліни здобувач освіти повинен мати базові знання з філософських дисциплін в яких розглядалися теоретико-методологічні аспекти філософського аналізу сучасних теорій пізнання, зокрема курс філософія.

Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у здобувачів наступних *компетентностей*:

ЗК 1. Здатність до критичного й абстрактного мислення, формування системного наукового світогляду та загального культурного світогляду.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 3. Здатність виявляти та вирішувати проблеми, здатність генерувати й обґрунтовувати ідеї та концептуальні положення.

ФК 4. Здатність доцільно обирати та застосовувати сучасну методологію, методи й інструменти організації досліджень з освітніх, педагогічних наук для аналізу та синтезу складних систем, процесів і явищ відповідно до предмета дослідження.

ФК 8. Здатність дотримуватись принципів академічної доброчесності та професійної етики в наукових дослідженнях і в науково-педагогічній діяльності.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких *програмних результатів навчання*:

РН 2. Критично осмислювати знання про концептуальні засади, цілі, завдання, принципи, тенденції функціонування освіти в Україні та світі для розв'язання дослідницьких і професійних завдань.

РН 4. Застосовувати загальнонаукові та конкретно-наукові принципи, поняття і категорії для обґрунтування методологічних засад, визначення концепції наукового дослідження.

РН 9. Спрямуватися на саморозвиток і самовдосконалення, емпатію, етичність, ціннісні орієнтації щодо поваги до різноманітності та мультикультурності.

РН 10. Дотримуватися принципів академічної доброчесності у науковій та професійній діяльності.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Пізнання та його історико-філософський розвиток.												
Тема 1. Предмет і ключові філософські концепції пізнання.	6	1				5						
Тема 2. Виникнення науки (міфологічне знання, натурфілософське пізнання в давній Греції).	6	1				5						
Тема 3. Методологія наукового пізнання та філософія.	7	1	1			5						
Тема 4. Філософське тлумачення становлення та розвитку науки.	6	1	1			4						
Разом за змістовим модулем 1	25	4	2			19						
Змістовий модуль 2. Філософська система наукових досліджень.												
Тема 5. Наука як система знань та сфери її впливу.	7	1	1			5						
Тема 6. Основи методології науково-дослідної діяльності.	7	1	1			5						

Тема 7. Основні методи наукових досліджень та їх філософська характеристика.	7	1	1			5					
Тема 8. Філософські концепції науки.	6	1	1			4					
Тема 9. Розвиток класичної науки.	5	1				4					
Разом за змістовим модулем 2	32	5	4			23					
Змістовий модуль 3. Філософський динамізм наукового розвитку.											
Тема 10. Конституювання некласичної науки.	7	1	1			5					
Тема 11. Постнекласична парадигма науки.	7	1	1			5					
Тема 12. Специфіка наукових відкриттів та роль філософських методів.	6	1	1			4					
Тема 13. Динаміка наукового знання.	6	1				5					
Тема 14. Наукові традиції та наукові революції.	7	1	1			5					
Разом за змістовим модулем 3	33	5	4			24					
Усього годин	90	14	10			66					

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Пізнання та його історико-філософський розвиток.

Тема 1. Предмет і ключові філософські концепції пізнання.

Тема 2. Виникнення науки (міфологічне знання, натурфілософське пізнання в давній Греції).

Тема 3. Методологія наукового пізнання та філософія.

Тема 4. Філософське тлумачення становлення та розвитку науки.

Змістовий модуль 2. Філософська система наукових досліджень.

Тема 5. Наука як система знань та сфери її впливу.

Тема 6. Основи методології науково-дослідної діяльності.

Тема 7. Основні методи наукових досліджень та їх філософська характеристика.

Тема 8. Філософські концепції науки.

Тема 9. Розвиток класичної науки.

Змістовий модуль 3. Філософський динамізм наукового розвитку.

Тема 10. Конституювання некласичної науки.

Тема 11. Постнекласична парадигма науки.

Тема 12. Специфіка наукових відкриттів та роль філософських методів.

Тема 13. Динаміка наукового знання.

Тема 14. Наукові традиції та наукові революції.

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: Лекційні та практичні (семінарські) заняття, виконання здобувачами модульних контрольних робіт, написання здобувачами рефератів та есе.

Підсумковий контроль: складання здобувачами підсумкового екзамену.

Розподіл балів за темами:

Поточне оцінювання та самостійна робота										Підсумковий екзамен	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	25	100
Бали	5	6	5	6	5	6	5	6	5		
Змістовий модуль 3											
Тема	T10	T11	T12	T13	T14						
Бали	5	6	5	5	5						

Критерії оцінювання результатів навчання

В основу оцінки знань здобувачів з курсу «Сучасні теорії пізнання» покладені такі якісні характеристики:

- широта й глибина знань в обсязі навчальної програми;
- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість і аргументованість відповідей, точність визначень;
- самостійність і конструктивізм мислення.

Рівень знань здобувачів під час екзамену оцінюється на:

“Відмінно, А – 90-100 балів” виставляється за умов, які задовольняють зазначені вимоги. Здобувач повинен правильно відповісти на три теоретичні запитання. За своєю формою відмінна відповідь повинна бути повною та логічною, матеріал викладатися чітко.

“Дуже добре, В – 83-89 балів; Добре, С - 75-82 бали” виставляється за умови, коли здобувач дає повні правильні відповіді на три питання, при цьому допускає неповне висвітлення одного з питань, або при дачі правильних, але недостатньо повних відповідей на три питання.

„Задовільно, Д – 68-74 бали; Достатньо, Е – 60-67 балів” виставляється за умови, коли здобувач дає відповідь на два питання, або недостатньо висвітлює три теоретичні питання та допускає помилки.

„Незадовільно, FХ – 35-59 балів; F – 1-34 бали” виставляється в тих випадках, коли відповідь не задовольняє оціночних критеріїв або за рівнем повноти виявляється нижче вимог прийнятого мінімуму знань.

Здобувачам вищої освіти доктора філософії курс «Сучасні теорії пізнання» допоможе упорядкувати в своєму науковому дослідженні головне та другорядне, систематизувати отримані знання, оволодіти різноманітною інформацією, з котрою вони зустрічаються в процесі навчання і на практиці. Крім цього, знання курсу «Сучасні теорії пізнання» додає впевненості у власних судженнях.

Зараз філософський аналіз сучасних теорій пізнання є динамічною дисципліною зі своєю аргументованістю.

Вивчення курсу «Сучасні теорії пізнання» аспірантами передбачає засвоєння ними філософських основ наукового мислення, яке виробила і нагромадила передова філософська думка протягом майже трьохтисячного розвитку.

Критерієм оцінювання результатів навчання здобувача може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Пороговий рівень оцінки може визначатись за допомогою якісних критеріїв чотирирівневої шкали оцінювання (низький, середній, достатній, високий) результатів навчання і трансформуватись у відповідну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	

60 – 67	Е		
35 – 59	F _x	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Індивідуальні завдання

1. Охарактеризуйте фундаментальні основи наукового пізнання.
2. Як на вашу думку функціонує наукове пізнання.
3. Проаналізуйте історичний розвиток і роль науки в житті суспільства.
4. Які визначальні риси наукового дослідження.
5. Надайте філософську аргументацію зв'язків науки та освіти.
6. Аргументуйте особливість наукових досліджень.
7. Роль рефлексії в буденному та науковому пізнанні.
8. Філософський дискурс та наукове пізнання.
9. Роль духовності в пізнанні.
10. Соціокультурний феномен морально-етичних цінностей в пізнанні.
11. Соціальні інститути та їх вплив на процеси пізнання.
12. Пізнавальна діяльність людини в буденному житті.
13. Особливості людського пізнання в науці і техніці.
14. Філософський аналіз норм в науковому пізнанні.
15. Філософське обґрунтування наукової картини світу та її роль в пізнанні.
16. Специфіка стилю наукового мислення людини.
17. Роль ідеалізації в буденному та науковому пізнанні.
18. Динаміка розвитку буденного та наукового пізнання.
19. Охарактеризуйте єдність і різницю в буденному та науковому пізнанні.
20. Наукове пізнання та його філософська система.
21. Філософська інтеграція наукового пізнання.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Порівняльна характеристика буденного та наукового світоглядів.
2. Мета і завдання наукового пізнання.
3. Історія розвитку антропологічного пізнання та його зв'язок з філософією.
4. Соціальна інтеграція та роль в ній наукового пізнання.
5. Проблема наукового пізнання соціальних процесів.
6. Роль діалектики в пізнанні.
7. Роль логіки в буденному та науковому пізнанні.
8. Роль емпірії в пізнанні.
9. Раціоналізм в буденному та науковому пізнанні.
10. Роль сенсуалізму в буденному та науковому пізнанні.
11. Діалектичне питання позитиву і негативу наукового прогресу.
12. Прагматизм в науковому пізнанні.
13. Пізнавальне ставлення людини до світу та його природа.
14. Аргументуйте роль гносеології в науці.
15. Проведіть філософський аналіз структури пізнання.

16. Обґрунтуйте доцільність пошуку істини у процесі пізнання.
17. Наведіть приклад філософських концепцій істини.
18. Проаналізуйте філософські теорії омани в процесі пізнання.
19. Обґрунтуйте спрямованість фальсифікації в буденному пізнанні.
20. Надайте характерні ознаки волюнтаризму в пізнанні.
21. Охарактеризуйте абсолютну і відносну істини.
22. Теоретичний та емпіричний рівні в науковому пізнанні.
23. Роль метафізики в пізнанні.
24. Світогляд людини та його вплив на пізнання.
25. Обґрунтуйте межі пізнавальних можливостей людини.

Матеріально-технічне забезпечення

Комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення для роботи на платформах: ZOOM, MOODLE та інших (за бажанням і згодою здобувачів).

Рекомендовані інформаційні джерела

Література

1. Броннікова Л. В. Філософія науки. Методичні рекомендації для здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) до вивчення курсу : методичні рекомендації Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 24 с.
2. Добронравова І. С., Білоус І.В., Комар О. Новітня західна філософія науки : підручник. Київ : Парапан, 2006. 216 с.
3. Дротянко Л.Г. Феномен фундаментального і прикладного знання: (Постнекласичне дослідження). Київ: Вид-во Європ. Ун-ту фінансів, менеджм., бізн. і інформ. Систем. 2013. С. 153–176.
4. Дротянко Л.Г. Філософія наукового пізнання: Підруч. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2014. 224с.
5. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 212 с.
6. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Філософія науки: військово-промислові інновації: навч. посібник. Київ: Університет «Україна», 2022. 192 с.
7. Мовчан С.П., Чаплигін О.К. Основи філософії науки: навч. посіб. Харків: ХНАДУ, 2016. 339 с.
8. Муратова І.А. Філософські проблеми наукового пізнання. Київ: НТУУ "КПІ", 2011. 140 с.
9. Онопрієнко В., Онопрієнко М. Історія, філософія, соціологія науки і техніки. Київ, 2014.
10. Петрушенко В. Філософія і методологія науки. Навч. посібник. Львів, 2016.
11. Підлісний М.М., Шубін В.І. Філософія цінностей: історія і сучасність. Дніпро, 2017.
12. Практична філософія науки: збірка наук. праць Суми: Університетська книга, 2017. - 352 с.
13. Пронський В. М. Філософія науки : конспект, лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів / укл. : В. М. Пронський, С.М. Комунаров. URL :

fsp.kpi.ua/wpcontent/.../Pronsky_lectures.doc

14. Пропедевтичний курс з філософії науки: підручник / О. Сидоренко, С.Корлюк, В. Власов, Т. Розова та ін. ; за ред. О. Сидоренка. Київ , 2017.
15. Рубанець, О.М. Філософські проблеми наукового пізнання. Суми : Університетська книга, 2013. 228 с.
16. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник. Львів, 2017.
17. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. - Львів.: Видавництво «Світ», 2016.
18. Скотний В.Г. Рациональное та ірраціональне в науці й освіті. Київ; Дрогобич. Коло 2013.
19. Філософія в тестах [Текст]: навч. посіб. /В.О. Чернієнко, Н. Л. Більчук, С. І. Широка, О.І. Гаплевська. Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіа. ін.-т», 2018.-220 с.
20. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. 255 с.
21. Сидоренко О. П. Філософія науки: курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання. Одеса: ОДАУ, 2019. 156 с.
22. Філософські проблеми сучасно наукового пізнання : підручник для студентів-магістрів усіх спеціальностей і форм навчання. / Я.В. Тарароєв; О.О. Дольська; Т.М. Дишкант та ін. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2023. 350 с.
23. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського
2. <https://www.filosof.com.ua/>- Публікації ін-ту філософії ім.Г.С.Сковороди НАН України
3. <https://librarv.khai.edu/>- Науково-техн. бібліотека ХАІ ім. М.Є.Жуковського
4. <https://westudents.com.ua/predmet/34-f%D1%961osof%D1%96va.html> - Бібліотека українських підручників
5. <https://stud.com.ua/filosofiva/> - Підручники для студентів онлайн